

Saateks

Sel aastal tähistab oma sajandat aastapäeva Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik. 1923. aastal andis üleilmse õigeusu kiriku kõrgeim autoriteet, Konstantinoopoli oikumeeniline patriarhaat, Eesti Vabariigis tegutsevale ida-õigeusu kirikule autonoomse ehk sisemiselt iseseisva staatuse. Sellega astus meie kodumaa tolleaegne suuruselt teine usuühendus, umbes viiendikku rahvast vaimulikult teeniv apostlik-õigeusu kirik ühena nn kohalikest kirikutest idakirikute perre ja samas sai selgemaks tema kui Eesti teise rahvakiriku staatuse ja kuuluvus. See on oluline verstepost mitte üksnes ühe Eestis tegutseva kristliku usuühenduse, vaid ka kogu meie usulise ja ühiskondliku elu jaoks.

EAÕK tähistas oma sajandat aastapäeva mitme ettevõtmisega. Aasta alguses, püha Platoni mälestuspäeval, peeti Tallinnas väike Soome-Eesti ühisseminar kummagi kiriku ajaloost (ka Soome õigeusu kirik sai autonoomia 1923). Sajanda aastapäeva raames peeti ka Saaremaa kirikute festival ja mõned muud üritused. Juubeliaasta tipnes aga septembris (autonoomia kuulutati välja 23. IX 1923), kui Eestit külastas Tema Pühadus, Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh Bartolomeus. Patriarh kohtus siin riigi- ja mitme linna ning valla juhtidega ja külastas kogudusi Tallinnas, Tartus, Valgas, Pärnus, Hiiumaal ja Arukülas. Külaskäigu olulisim sündmus oli aga vabaõhuliturgia Värskas, kus osales lisaks külalistele pea kogu EAÕK vaimulikkond ja rohkelt kirikurahvast üle Eesti. Tema Pühaduse visiit kinnitas EAÕK osadust oma emakirikuga ja kohaliku kiriku kuulumist üleilmsesse õigeusu kirikusse.

Praegusel ajal, kui Venemaa agressioonisõja tõttu Ukrainas on õigeusu kirikuga seotud teemad väga sageli üldsuse tähelepanu tulipunktis ja samas on ühiskonnas omajagu ka muus mõttes huvi idakiriku vastu, nagu näitavad mõned populaarsed filmid ja aimeraamatud, on asjakohane meenutada Eestis juba sajand tagasi kohaliku juhtimisega ja ka omamaist kultuurikeskkonda arvestava õigeusu kiriku ajalugu, kirikuõiguslikku staatust ja selle usuelu ilminguid. Seetõttu täname Usuteadusliku Ajakirja nõukogu ja toimetust lahke pakkumise eest pühendada ajakirja 2023. aasta number EAÕK juubelile. See näitab ajakirja avatust kõigile konfessioonidele ja teoloogilistele suundadele ning huvi meie ühtaegu kohaliku, kuid samas küllalt vähe tuttava pärimuse vastu.

Numbriks palusime kaastööd mitmelt inimeselt nii meilt kui välismaalt. Paraku ei saanud nii mõnigi omalt poolt artiklit pakkuda, teised

jälle ei olnud kas sisult või pikkuselt eelretsenseeritavasse ajakirja sobivad. Nõnda ongi selles numbris viis artiklit, mis otseselt või kaudselt puudutavad saja-aastaseks saanud EAÕK-d. Samuti jõudsimme materjali kokkusaamisele alles 2024. aastal, mistõttu ajakirja väljaandmine hilines, kandes kaanel ometi juubeliaasta numbrit. Loodame, et erinumber leiab lahket ja huvilist vastuvõttu Usuteadusliku Ajakirja püsilugejate ja ka teiste huviliste seas.

Pikem ingliskeelne artikkel meie tunnustatud kirikuloolastelt Priit Rohtmetsalt ja Toomas Schvakilt vaatlleb EAÕK asutamist, toleaegset ajaloolist ja poliitilist konteksti ja eri tõlgendusi selle kohta. Siit leiame väärtusliku käsitluse juubelit veetva usuühenduse sünniloo kohta.

Dr preester Andrei Sõtšov kirjutab eesti õigeusu leeripraktikast – oluline näide sellest, kuidas siinsetes oludes kasutati oma konfessiooni õpetussisu edasiandmisel pikalt ja edukalt kohalikku, enamjaolt teisest kirikust pärit institutsiooni.

Teoloogiadoktor Juha Riikose (Valamo rahvaülikool) artikkel käsitleb EAÕK-ga sarnast asutamislugu jagava Soome õeskiriku autonoomia saamist ja iseäranis selle kaitsmist Moskva taasühendamispüüete vastu pärast Teist maailmasõda.

Doktorant Madli Sepper kirjutab eesti õigeusu kirikutekstiilide päritolust ja kasutamisest. See pole sugugi kõrvaline teema, sest nähtaval küljel on idakiriku usuväljenduses oluline koht ja pühade katetega seotud praktika peegeldab ka eesti õigeusu kultuurilugu üldisemalt.

Viimaks on prantsuskeelne arvamuseartikkel Peristeri metropoliidilt prof Grigorios Papathomaselt, EAÕK sõbralt ja endiselt siinse teoloogiaseminari dekaanilt, kes mõtiskleb oikumeenilise patriarhaadi praktika üle autokefaalse või autonoomse staatuse andmisel iseäranis Chalkedoni kirikukogu 28. kaanoni valgusel.

Lõppu on lisatud ka lühike EAÕK ajaloo kronoloogia ja ülevaade kiriku tänapäevast.

Mattias Palli, Tauri Tõlpt